

KÖNYVTÁRAINK MÁSFÉL ÉVTIZEDE

1. A FEJLŐDÉS FŐBB MOZZANATAI ÉS EREDMÉNYEI

Közkönyvtáraink a második világháború óta, különösen pedig a legutóbbi évtized során rendkívüli mennyiségi és minőségi fejlődésen mentek keresztül. Számuk és állományuk ugrásszerűen meggyarapodott. Olvasótáboruk a korábbiak többszörösére növekedett. Célkitűzésük, szervezetük és működésük gyökeresen újalakult. Mindezek eredményeként társadalmi hatásuk sokszorosán kiszélesedett és ugyanakkor el is mélyült.

Könyvtáraink tizenöt éves fejlődése törvényszerűen magán viseli társadalmunk forradalmi átalakulásának, a meghaladott polgári életformából, az új szocialista életrendbe való átmenetnek jellemző jegyeit. A szocializmus alapjainak lerakásával párhuzamosan a magyar könyvtárügyben és könyvtáraink fejlődésében is szükségszerűen a polgári könyvkultúra összezsugorodása és a szocialista könyvtárkultúra alapvetése, sőt egyes területeken ugrásszerű kibontakozása ment végbe.

Jól megvilágíthatjuk a fejlődés menetét, ütemét és mértékét, ha a kiindulás adatait és az utolsó évek eredményeit legalább vázlatosan párhuzamba állítjuk egymással. (Az új magyar könyv- és könyvtárkultúra fejlődésének részletesebb elemzését a *Magyar Könyvszemle* 1960. 3. és 4. és 1961. 1. száma közli.)

Közkönyvtáraink a második világháború előtt a fejlett polgári országok könyvtáraihoz képest erősen elmaradottak voltak. A harmincas években 1008 tudományos és szakkönyvtárat, nagyobb városi és iskolai könyvtárat tartottak nyilván, együttesen mintegy 11 millió dokumentummal. Az évtized közepéig a falvakban 1629 népkönyvtárt és 1227 falusi gazdakönyvtárt létesítettek, összesen fél millió kötettel. Az ország 3400 községéből több mint 2000-ben (64%) nem volt könyvtár. Az ipari munkásság számára megközelítően 250–300 különféle szakszervezeti, szociáldemokrata párti, gyári üzemi és más egyesületi könyvtárat tartottak fenn. E könyvtárakban együttesen mintegy 12–13 millió dokumentum lehetett. Nagyobb részük szűkös, szegényes viszonyok között tengődött, mert a könyvtárak az akkori államvezetés művelődéspolitikájában nem játszottak számottevő szerepet.

Ráadásul a második világháború és a fasiszmus még ezeknek a könyvtáraknak jelentékeny részét is elpusztította. Különösen a kisebb könyvtárak: falusi népkönyvtárak, iskolai könyvtárak és munkáskönyvtárak számai szóródtak szét vagy tűntek el nyomtalanul. De sok tudományos és szakkönyvtár is érzékeny veszteségeket szenvedett.

Bár az újjászervezés nem volt könnyű feladat és nem is ment mindig zavartalanul, másfél évtized alatt lényegében kiépült az új, szocialista könyvtári rendszer. Az 1957. december 31-én végrehajtott általános statisztikai adatfelvétel szerint az országban összesen 18 777 közkönyvtár működött. Ezekben összesen 39,4 millió különféle dokumentum volt, amiből csaknem 2,2 millió olvasó 25,8 millió kötetet kölcsönzött, s még további 3 millió dokumentumot helyben olvasott, összesen tehát 23,8 millió egységet használt. A könyvtárakban összesen 2680 főfoglalkozású és 891 mellékfoglalkozású alkalmazott dolgozott, akik mellett a kisebb könyvtárakban még 11 833 tiszteletdíjas és több ezer társadalmi munkás könyvtáros tevékenykedett. Azóta — mint az az egyes könyvtártípusok alább következő újabb adataiból is kitétnék — a könyvtárak és könyvtárosok száma kisebb mértékben, a könyvtárak állománya, az olvasók és a használt kötetek száma pedig erőteljesen tovább növekedett. Tizenöt év alatt tehát

a könyvtárak száma és állománya a két világháború közöttinek mintegy háromszorosára emelkedett.

A könyvtárak fejlődése azonban az eltelt másfél évtizedben korántsem volt egyenletes és problémamentes. Komoly nehézséget okozott mindenekelőtt az, hogy a könyvtárak újjáépítése és újjászervezése viszonylag későn indult meg, s ráadásul az alapvető ipari, mezőgazdasági, közlekedési, oktatási stb. kérdések megoldása mellett eleinte lassan haladt. Később pedig az 1955—56-os gazdasági és politikai zavarok nehezítették meg, sőt akasztották el évekre a fejlődésüket.

Társadalmunk politikai, gazdasági-technikai és kulturális átalakulásának ereje, különösen pedig a szocialista kulturális forradalom lendülete azonban olyan erőteljes volt, hogy a fejlődés ezeket a nehézségeket és átmeneti zavarokat is sikerrel leküzdötte. Néhány évi előkészítés után viszonylag rövid idő alatt, 1952-től 1959-ig kialakult a magyar könyvtárak új, szocialista rendszere. Ma már megfelelő típusú könyvtár működik csaknem mindenhol: városokban és falvakban, üzemekben és vállalatoknál, iskolákban és intézményeknél stb., ahol azokat a társadalom szükségletei megkívánják.

A könyvtárak fejlődésének irányelveit és gyakorlati feltételeit két alapvető jogszabály biztosította. Az egyik a Magyar Népköztársaság minisztertanácsának a könyvtárak fejlesztéséről hozott határozata (1952), amely körvonalazta a szocialista könyvtárpolitika legfőbb alapelveit, célkitűzéseit és megindította a könyvtárak korszerű átszerveését. Legfontosabb eredménye a megyei és járási könyvtárak, valamint a megyei és járási könyvtári hálózatok létrehozása volt.

A másik, még ennél is nagyobb jelentőségű, az 1956. évi 5. sz. törvényerejű rendelet és a végrehajtására kiadott minisztertanácsi határozat, amely megteremtette a magyar könyvtárak új, egységes rendszerét a történeti fejlődés adottságainak és a magyar társadalom már meglévő és várható szükségleteinek alapulvételével. Meghatározta a legfontosabb könyvtártípusokat és könyvtári hálózatokat. Lehetővé tette a könyvtári gyűjtőkörök elhatárolását és összeegyeztetését. Szervesen összekapcsolta a könyvtárak, valamint a bibliográfiai és dokumentációs szervek munkáját. Kialakította a felügyelet és szakfelügyelet rendszerét. Létrehozta az Országos Könyvtárügyi Tanácsot és annak szakbizottságait. Ennek keretében a könyvtárosok és a felügyeleti szervek képviselői együtt oldják meg a könyvtárpolitika és a könyvtárak legfontosabb közös elvi problémáit.

Könyvtáraink fejlődésének legfontosabb adatairól az 1957. évi december 31-i adatfelvétel a következőkben nyújt tájékoztatást:

A könyvtárak típusai:	Száma	Állománya	Olvasók száma	Helyben-olvasás	Kölcsönzés
				(k ö t e t)	
1. Nemzeti könyvtár:	1	3,723.782	3.233	384.847	17.237
2. Tudományos és szakkönyvtárak:					
a) Akadémiai hálózat	36	1,432.005	4.312	159.985	55.620
b) Tudományegyetemi hálózat	193	4,415.929	22.578	768.884	360.139
c) Műszaki felsőokt. hálózat	152	1,345.836	12.670	163.081	120.299
d) Műszaki termelési hálózat	1037	7,440.662	60.927	435.950	715.498
e) Mezőgazdasági hálózat	141	842.307	11.376	115.024	171.234
f) Orvostudományi hálózat	248	778.295	5.419	234.021	189.530
g) Múzeumi hálózat	61	612.250	1.263	30.218	11.709
h) Művészeti hálózat	29	487.327	2.871	29.765	64.994
i) Kiseb hálózatok és egyéb szakkönyvtárak	331	2,170.081	12.351	140.943	207.148
3. Közművelődési hálózatok:					
a) Területi hálózat	4229	5,705.190	768.809	525.370	15,837.499
b) Szakszervezeti hálózat	4557	3,712.331	703.770	—	5,107.745
c) Szövetkezeti hálózat	652	120.110	25.372	—	92.489
4. Iskolai könyvtárak	6982	4,618.191	543.973	—	2,696.482
5. Egyéb könyvtárak:					
a) Egyházi könyvtárak	30	1,772.254	3.558	35.155	99.690
b) Más könyvtárak	98	224.340	5.309	40.977	55.685
Összesen:	18.777	39,400.890	2,187.791	3,064.220	25,802.998

Ez a táblázat mindenekelőtt megmutatja a könyvtárak számának, valamint a könyvtári állomány, az olvasók és a használat megoszlását az egyes főcsoportok között. Mint látható, a könyvtárak fele közművelődési, több mint egyharmada iskolai

s nem egészen egyhatoda tudományos és szakkönyvtár. Az olvasók több mint kétharmada a közművelődési könyvtárakat használja, s a könyvtári forgalom több mint 80%-át itt bonyolítják le. A tudományos és szakkönyvtárakat a nemzeti könyvtárral együtt az olvasóknak csak mintegy 6%-a veszi igénybe, de a helybenolvasás háromnegyed része itt történik. A nagyszámú iskolai könyvtárakban az állomány is, az olvasók száma is, a forgalom is viszonylag alacsony. Kétségtelen ugyan, hogy az olvasók száma, az állomány és a forgalom összefüggései szükségképpen mások a tudományos és szakkönyvtárakban, mint a közművelődési könyvtárakban vagy az iskolai könyvtárakban, mégis ez az összevetés nem egy hasznos útbaigazítást adhat az egyes könyvtártípusok eddigi fejlődésének az értékeléséhez és a továbbfejlesztés arányainak a körvonalazásához.

2. TUDOMÁNYOS ÉS SZAKKÖNYVTÁRAINK

Tudományos és szakkönyvtárainknak az elmúlt másfél évtizedben nehéz feladatot kellett megoldaniuk. A polgári örökség ma is használható értékeit és a kibontakozó szocialista társadalom szükségleteit kellett korszerű egységekbe foglalniuk. A különböző könyvtárak a problémák elvi tisztázásához és gyakorlati megoldásához más-más előfeltételek alapján és nem is egyforma céltudatossággal és lendülettel láthattak hozzá. Így az eredményekben is szükségképpen ma is más-más fokon állanak. E jelentős különbségek ellenére is megegyezik a helyzetük azonban abban, hogy ez a korszerűsödés a célok kitűzésében és a feladatok meghatározásában, a szervezeti keretek kiépítésében és a munka tartalmában mindenütt megindult és évről évre tovább fokozódik.

Nemzeti könyvtárunk, az *Országos Széchényi Könyvtár* másfél század alatt kialakult feladatköre főként 1952-től számos új feladattal bővült. Ennek megfelelően a korábbi állapotok képest működése minden területén kiugró mennyiségi fejlődést ért el. A legutóbbi években pedig fejlődése a munka tartalmát illetően is megindult azon az úton, amely a korszerű nemzeti könyvtár kialakulásához vezethet. Állománya, olvasótáborra és forgalma fejlődéséről az alábbi adatok nyújtanak betekintést:

Megnevezés	1938	1948	1958	1959
Állomány	1.837.000	2.990.000	3.693.050	3.382.415
Gyarapodás	39.904	61.610	134.758	139.365
Látogatás	20.299	24.748	74.498	79.988
Használt dokumentum	69.004	64.770	484.733	640.533

A tudományos és szakkönyvtári hálózatok között a két világháború közötti állapotokhoz képest hasonlóan nagy fejlődést ért el a *Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára és hálózata* is. Ma már a Központi Könyvtár állománya 870 000, az intézeti könyvtáraké több mint 500 000, együtt tehát mintegy 1 400 000 egységből áll. 1959-ben 86 ország több mint 1700 intézményével állott cserekapcsolatban. Egy év alatt 8376 kötetet hozott be külföldről és 3998 kötetet küldött külföldre. Ugyanakkor 6195 folyóiratszámot küldött ki és 3952 folyóiratszámot kapott külföldről.

A *tudományegyetemi* könyvtárak öt önálló, de egymással szorosabban együttműködő könyvtári hálózata évről évre jobban számot vet azokkal a követelményekkel, amelyeket az egyetemi oktatás és kutatás velük szemben felállít. Emellett a debreceni, a pécsi, és a szegedi egyetemi könyvtár egyre inkább megfelel a tájékoztató feladatoknak is. Az öt tudományegyetemi hálózat 1958. évi állapotáról a következő adatok adnak tájékoztatást:

Tudományegyetem	A központi könyvtár		A hálózat állománya
	állománya	forgalma	
Budapest	1.033.130	178.708	600.000
Debrecen	1.103.038	298.360	155.000
Pécs	226.851	121.659	102.000
Szeged	549.716	221.178	300.000
Közgazdaságtudományi Egyetem	274.211	280.693	58.000

A *műszaki* kiadványok iránti igényt két nagy hálózat igyekszik kielégíteni. A Műszaki Felsőoktatási Könyvtári hálózat, élén a budapesti Műszaki Egyetemi Könyvtárral, az ország négy műszaki egyetemének több mint másfél száz kari, tanszéki, diákokthoni könyvtárát egyesíti magában csaknem másfél millió kötettel. A Műszaki Termelési Könyvtári hálózat, az Országos Műszaki Könyvtár irányításával mintegy

1000 ipari üzem szakkönyvtárát fogja össze. Az Országos Műszaki Könyvtár fejlődését az alábbi adatok szembetűnően tanúsítják:

Év:	Állomány (könyv és folyóirat)	Helybenolvasás k ö t e t	Kölcsönzés
1935	50.539	49.760	4.609
1949	51.038	48.564	2.497
1952	111.950	104.004	28.626
1959	217.835	208.539	46.714

A hálózathoz tartozó könyvtárak legfontosabb adatai pedig a következők:

Év	Állomány	Helyben olvasott d o k u m e n t u m	Kölcsönzött
1957	2.033.140	312.454	661.845
1959	2.203.107	651.552	980.375

A mezőgazdasági és erdészeti hálózat az Országos Mezőgazdasági Könyvtár vezetésével ez idő szerint összesen 7 felsőoktatási intézmény és 34 kutatóintézet mintegy 140 könyvtárát foglalja magában. A műszaki hálózathoz képest a könyvtárak száma alacsony. Nyilván azért, mert a mezőgazdaság ma még sokkal kevésbé veszi igénybe a korszerű könyvtári és dokumentációs szolgáltatásokat, mint az ipari termelés. A mezőgazdaság szocialista átszervezése, a nagyüzemi termelés korszerű formáinak kialakítása azonban szükségképpen megköveteli a mezőgazdasági szakkönyvtári hálózat korszerű kifejlesztését is.

Ha nehezen is, a múlt évben végre az *orvostudományi* hálózat is megalakult. Egyesíti magában az orvostudományi és egészségügyi oktató, kutató és gyógyító intézmények szakkönyvtárait és az orvostudományi dokumentációs központot. Most már megnyílt a lehetőség arra, hogy az orvostudomány és az egészségügy szakkönyvtári és dokumentációs szolgáltatásai mielőbb felzárkózzanak az ország könyvtárügyének általános színvonalához.

Ez idő szerint hálózati kapcsolatok nélkül működő szakkönyvtáraink közül első sorban az Országgyűlés Könyvtára, a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára és a Gorkij Könyvtár emelhető ki. Legfontosabb adataik 1959-ben a következők:

Név	Állomány (kötet)	Forgalma (kötet)
Országgyűlési Könyvtár	377.000	140.000
A KSH Könyvtára	310.000	91.000
Gorkij Könyvtár	130.000	155.000

3. KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAINK

Közművelődési könyvtáraink mindhárom típusának megvannak a történeti előzményei, de a területi (tanács), szakszervezeti és a szövetkezeti könyvtáraink mai formájukban — a főváros és a nagyobb városok, valamint néhány nagymúltú nagy szakszervezet könyvtára kivételével — javarészt az elmúlt másfél évtizedben jöttek létre.

A 19 megyei könyvtárhálózat 1952-től szerveződött meg. A hálózatba összefogott népkönyvtárak, körzeti és városi könyvtárak fejlődése a háború után már az első években megkezdődött, de nagyobb lendületet csak az első hároméves terv keretében vett (1947—49). Az első öt éves terv (1950—55) első éveiben a fejlődés üteme fokozódott: 1950-ben és 1951-ben évenként 1200 falusi népkönyvtár létesült. 1953 végéig már csaknem minden községben volt könyvtár. Ezt a sokféle és nagyszámú könyvtárat kellett megyénként egységes szervezetbe összefogni. Az eredmények azt mutatják, hogy az 1952-es minisztertanácsi határozat célkitűzése helyes volt. A megyei könyvtári hálózatok a magyar nép művelődésének egyik legfontosabb, legszilárdabb és legnagyobb hatású intézményévé fejlődtek.

A megyei könyvtári hálózat fejlődését a legutóbbi évtizedben a következő adatok szemléltetik:

A könyvtár	1949	1950	1952	1954	1959
Megyei Könyvtár	—	—	19	19	19
Körzeti Könyvtár	10	22	—	—	—
Járási Könyvtár	—	—	45	82	107
Városi Könyvtár	56	56	15	17	16
Népkönyvtár	471	1.632	3.296	4.175	3.871
Fiók-könyvtár					565
Összesen	537	1.710	3.375	4.291	4.578

A megyei könyvtárak munkájának középpontjában az utóbbi években főként az eddig hiányosan ellátott területek; városi peremterületek, kis falvak, tanyaközpontok könyvtári igényeinek kielégítése áll. Ezt a könyvtárak közsegésítésével, a fiók-könyvtárak rendszerének a kiépítésével és a művelődési autók üzembehelyezésével igyekeztek elősegíteni. A könyvtári szolgáltatások javítását az állomány elavult részének selejtezésével és felfrissítésével érték el. Ezzel arányosan fokozódott az olvasók érdeklődése is, amiről az alábbi táblázat ad áttekintést:

Év	A könyvtárak száma:	Állomány (kötet)	Évi gyarapodás (kötet)	Olvasók száma	Forgalom (kötet)
1957	4.187	4.875.697	260.342	655.905	12.852.998
1959	4.578	4.633.024	544.709	729.386	15.599.587

A közművelődési könyvtárak között külön helyet foglal el a *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár* és könyvtári hálózata. A kerületi könyvtárak száma 1948-ig lassan nőtt, de az első öt éves terv keretében megkétszereződött. Nagy eredménye a fővárosi közművelődési könyvtári hálózatnak, hogy az új kerületi könyvtárakat céltudatosan nagyobb részt a főváros külső, munkás lakta kerületeiben létesítette s — amint az alábbi kimutatásból kitétnik — az olvasott kötetek számát két évtized alatt kevés híján négy és félszeresére emelte:

Év	Könyvtárak száma:	Állománya (kötet)	Évi gyarapodás (kötet)	Olvasók száma:	Forgalom (kötet)
1938	13	228.687	31.804	19.624	1.010.539
1948	19	249.778	41.464	24.842	1.202.117
1957	42	829.493	81.255	112.904	2.984.501
1959	42	965.254	123.894	126.477	4.372.352

A *szakszervezeti* könyvtárak a munkásság művelődésében a munkásmozgalom kezdetei óta fontos szerepet töltek be. 1927-ben pl. 47 nagyobb szakszervezeti könyvtárnak 138 141 kötet volt, és az olvasók az év folyamán 234 612 könyvet olvastak. 1939-ben a könyvállomány 300 000 kötetre emelkedett. A munkásság könyvtárainak gyors fejlődése azonban az ipari üzemek államosítása után következett be. 1943-ban csaknem 900, 1949-ben 2052, 1951-ben 3900, 1952-ben pedig 6534 szakszervezeti könyvtár működött. 1954-ben a szakszervezeti könyvtárak száma már meghaladta a hetezret. De ezek mellett a fiókkönyvtárak (műhely-, szállás- és aknakönyvtár) száma is ötezer fölé emelkedett.

Nyilvánvaló volt, hogy a túlságosan sok és viszonylag kisméretű szakszervezeti könyvtár központi szakmai irányítás és megfelelő szervezeti keret nélkül nem láthatja el eredményesen a maga kulturális feladatát. Ezért a Szakszervezetek Országos Tanácsa előbb 1951-ben, majd 1955-ben külön határozatban szabályozta a könyvtárak működését. A könyvtárakat a szakszervezeteknek megfelelően hálózatokba kapcsolták össze. Ezenkívül a könyvtárak jelentős részét is összevonták. Azóta a szakszervezeti könyvtári hálózatok munkája szervezettebbé lett, és ezek a munkásság művelődésének egyik legfontosabb és legnépszerűbb intézményévé váltak.

A szakszervezeti könyvtárak fejlődését a legutóbbi évtizedben a következő adatok mutatják be:

Év	A könyvtárak száma:	Állománya (kötet)	Olvasók száma	Forgalma (kötet)
1950	2.594	1.131.000	178.000	...
1953	6.500	3.227.000	505.000	5.183.000
1955	6.244	4.055.600	543.500	7.705.000
1957	4.557	3.712.000	704.000	5.108.000
1959	6.540	4.492.000	817.500	6.516.000

A szövetkezeti könyvtárak a kisipari szövetkezetek és a mezőgazdasági termelőszövetkezetek tagjainak művelődését segítik elő. Az utóbbi években különösen a mezőgazdasági termelőszövetkezeti könyvtárak száma és jelentősége növekedett meg. Előreláthatóan ezek további gyors szaporodásával kell számolni.

4. ISKOLAI KÖNYVTÁRAINK

Iskolai könyvtáraink a szükségletekhez képest és a többi könyvtártípushoz képest is viszonylag a leginkább elmaradottak. Ez idő szerint ugyan az ország 6322 általános iskolája közül 6044-ben és valamennyi középfokú iskolában (436) van tanuló, ill. nevelői könyvtár. De ezek a könyvtárak — különösen az általános iskolákban — viszonylag kicsik. Ezért a tanulók az olvasmányaik jelentős részét nem innen, hanem a közművelődési könyvtárakból szerzik meg. Ezt a hiányt úgy igyekeznek kiküszöbölni, hogy a költségkeretet a legutóbbi években évről évre, számottevő mértékben emelik, és az iskolák számára a legszükségesebb olvasmányokat (évenként 10—12 művet) külön kiadásban, nagy példányszámban (20 000—30 000) is megjelentetik. Minthogy az ifjúsági kiadványok száma és példányszáma évről évre emelkedik, így megvan a lehetőség arra, hogy néhány éven belül az iskolai könyvtárak is elérjék a feltétlenül kívánatos színvonalat. Ezt elősegíti az a körülmény is, hogy 1958-ban az iskolai könyvtárak az Országos Pedagógiai Könyvtár irányításával külön hálózattá alakultak. Ezzel létrejött az a szervezeti keret, amely a fejlődés nélkülözhetetlen előfeltételeiről, a költségvetésről, módszertani segítségéről, a könyvtárosok továbbképzéséről stb. gondoskodhat. A második ötéves tervben az iskolai könyvtárak fejlődésének meggyorsításával megalapozottan lehet számolni.

5. A FEJLŐDÉS TOVÁBBI LEHETŐSÉGEI, IRÁNYA ÉS ÜTEME

E vázlatosan jelzett tények és összefoglaló adatsorok önmagukért beszélnek. Egybehangzóan tanúsítják, hogy könyvtárügyünk és közkönyvtáraink célkitűzésben, szervezeti felépítésben és a munka tartalmában egyaránt valóban gyökeresen újjáformálódtak. Szocialista könyvtárkultúránk — ha nem is minden területen azonos céltudatossággal és lendülettel — társadalmunk politikai, gazdasági-technikai és kulturális fejlődését követve és azt támogatva eredményes fejlődésnek indult e másfél évtized során. Úgyhogy ma már a lényegében helyesnek bizonyult könyvtárpolitikai alapelvek, a korszerű szervezeti keretek és a könyvtári, bibliográfiai és dokumentációs munka fokozatosan javuló színvonala biztos alapokat ad szocialista könyvtárkultúránk további kibontakozása számára.

A fejlődés eredményeit azonban csak akkor értékelhetjük helyesen, ha azokat nemcsak a két világháború közötti, világviszonylatban rendkívül elmaradott hazai állapotokhoz mérjük, hanem szocialista társadalmunk eddigi és állandóan tovább-növekvő könyvtári szükségleteihez és a környező szocialista országokban elért színvonalhoz is.

Szocialista könyvtárpolitikánk számára mindkét viszonyítás azzal az alapvető tanulással jár, hogy könyvtárkultúránk eddigi elért fejlődése általában sem, egyes elmaradott területein (falusi könyvtárak, városi fiók-könyvtárak, gyermek- és ifjúsági, valamint iskolai könyvtárak) pedig különösen nem tekinthető kielégítőnek. A fejlődés üteme és mértéke eddig nem mindenütt és nem mindenben tudott lépést tartani társadalmunk szükségleteinek gyors növekedésével. Biztató jel azonban, hogy a könyvtárügy második ötéves tervének irányelvei helyesen számot vetnek a szükségletek várható további növekedésével is, az egyes területek viszonylagos visszamaradásával is. Ennek megfelelően a továbbfejlesztést főként két vonatkozásban irányozzák elő. Egyfelől folytatni kell könyvtári rendszerünk egyes hiányzó típusainak megszervezését, ill. egyes visszamaradt könyvtártípusainak megerősítését (önálló községi könyvtárak, fiók- és letéti könyvtárak, gyermek- és ifjúsági, valamint iskolai könyvtárak stb.). Másfelől az állomány mintegy 70%-os gyarapításával, az olvasók számának kb. 30%-os emelésével és a forgalom megközelítően 50%-os növelésével fokozni kell a könyvtárak szolgáltatásait. E szolgáltatások hatékonyságát szélesítheti ki és mélyítheti el az olvasóhelyek szaporítása, a szabadpolcos rendszer további elterjesztése, az ismeretközlő kiadványok fokozottabb népszerűsítése, a könyvtárközi kölcsönzés kiterjesztése, a tájékoztató, valamint a bibliográfiai és dokumentációs munka megerősítése, a hálózati és módszertani munka eredményesebbé tétele, a könyvtártudományi szakkutatás korszerűsítése, a képzés és továbbképzés rendszerének kiépítése stb.

A hazai fejlődés eredményei és hiányosságai, szocialista társadalmunk növekvő szükségletei és a szomszédos szocialista országok tapasztalatai együttesen megadják a lehetőséget arra, hogy közkönyvtáraink céltudatos és szívós munkával a második ötéves terv befejezéséig felzárkózzanak társadalmunk általános fejlődési szintjéhez.

Kovács Máté